

Göteborgsposten 9/6 2011

Maj-Britt Wiggh | Herr Anue Mal

Litteraturrecensioner Herr Anue Mal upplever sig själv som apa, men har under många år levt som människa, om än lite översexuell och ovanligt hårig. Maj-Britt Wiggh har skrivit en märkvärdig och drabbande civilisationskritik, anser Amelie Björck.

Maj-Britt Wiggh är en av vårt lands mest spännande författardoldisar. I händerna på ett storförlag hade hon säkert varit ett affischnamn i klass med Majgull Axelsson eller Jan Henrik Swahn – vars fantastisk-etisk-politiska agenda hon delar. Det lilla förlaget Lejd har mindre marknadsföringsresurser, men vet i gengäld att vårda författarens egenart. Romanerna Nattens biologi (2003), Jaget och fåglarna (2008) och den nyutkomna Herr Anue Mal har fått förbli texter långt bortom det vanliga.

ANNONS

De tre romanerna har relationen mellan människa och djur som gemensamt tema. De handlar om den mänskliga inlevelseförmågens storhet, men också om risken för överslag i fördärv, då kärleken till djuret övergår i besatthet. De handlar om människans längtan att själv bli djur: om denna längtans fåfänglighet – eller, tvärtom, om transformationen som realitet.

Där det i de tidigare romanerna stannat vid passioner där fladdermusexperten respektive ornitologen fortfarande kan skilja mellan sig själva och sina objekt, så går den nya romanen steget längre. Eller börjar från annan plats. Centralgestalten Herr Anue Mal (en lek med ordet animal) upplever nämligen sig själv som apa. Han säger: ”Jag är djur”. Själv är han tämligen säker på sin identitet, även om han också ganska febrilt söker stöd för sin övertygelse i facktexter och empiriska iakttagelser om sådant som de egna knogarnas sårighet. Osäkrare är hans omgivning, liksom bokens läsare som får många motstridiga biografiska fakta om denna tankfulla och ibland lite retliga individ att ta ställning till.

Minnen från en barndom i djungeln blixtrar förbi för herr Anue Mal: jag läser om den trygghet han upplevde hängande vid moderns gråsvarta spene och om traumat då han fångades in och en av jägarna askade sin cigg i faderapans avhuggna hand.

Men nu står Herr Anue Mal inför rätta som Hans Jansson, det namn han burit under sitt vuxna, gifta och arbetande liv. Han har nämligen under många år levt som människa – kanske lite översexuell och ovanligt hårig, men dock: som fullvärdig medlem i den mänskliga gemenskapen.

Brottet han står åtalad för tycks bestå i förargelseväckande beteende, eftersom han i återfunnen apglädje slutat raka kroppen och bära kläder, och börjat leva i trädkronorna utanför Kungliga biblioteket i Stockholm. Ytterligare ett skäl till frihetsberövandet verkar vara själva hans obestämbarhet som varelse, sådant brukar ju straffas.

Romanens komposition präglas av Anue Mals rika intellektuella intag och av hans vacklande psykiska hälsa. Berättelsen blir överfull på litterära och vetenskapliga hugskott, samtidigt som apmannens biografi förblir dunkel. Detta lockar till en filosofisk läsning. Jag börjar fundera över vad som är mänskligt respektive djuriskt och hur betydelseladdad skillnaden är för vår lagstiftning och civilisation.

Flera författare och forskare har tidigare beskrivit människans transformation till djur – i andras ögon eller i subjektets egna – som en förvandling till icke-människa. Litteraturforskaren Ann-Sofie Lönngren påminde exempelvis, i en spännande artikel i Tidskrift för litteraturvetenskap 2008:3–4, om hur väsentlig djurgörandets mekanik är, som förutsättning för tortyr och folkmord. Den du ska göra illa måste du först göra främmande. Hon analyserar också ett par litterära exempel, där subjektets självupplevda transformation till djur snarare ingår i en psykologisk sjukdomsbild. Sådant är fallet i Selma Lagerlöfs En herrgårdssägen, där Gunnar Hedes getter dör i en storm, varpå han själv byter hamn till Getabocken, som ett slags chockskadad sympatihandling.

Det gemensamma för de transformationer Lönngren tar upp är att (den imaginära) förvandlingen till djur innebär en förlust av identitet, namn och självkänsla. Ett utträde ur det mänskliga. Men det kan också finnas andra transformationer – som betyder inträde i en annan och lustfylld ordning.

Wiggh förskjuter tyngdpunkten dit, genom att gå in i samtalet utifrån grundfrågorna: Varför skulle någon vilja vara människa? Står civilisationen verkligen för något gott? Hon ser inte, som exempelvis Selma Lagerlöf, civilisationens företrädare som en självklarhet. Känslan av att i flock

svinga sig i träden verkar desto mer oslagbar.

Hos Lagerlöf utformas det lyckliga slutet med nödvändighet så att en rädderska, en ung Ingrid, leder Gunnar tillbaka till ett normalt liv bland människor. Hos Wiggh är komplikationen större. Också här finns en rädderska: den fnöskhudade och översvallande djurvänner Rosie Dahlgren som jobbar som tågstäderska. Hon är en människa som förstår och faktiskt älskar herr Anue Mal. Inte försöker hon – som exempelvis den besatte chimpanseforskaren i Sara Stridsbergs roman *Darling River* – göra sin favoritapa till en förmänskligad kärlekspartner, hon vill ha honom som han är, som djur.

Ändå blir det fel. Så fel att alla deras gemensamma drömmar om hans frihet i Chimp Eden-reservatet, inverteras i det ultimata sveket. Hon låser in honom, och med bananer och drömmar låter han sig tämjas. Han blir boskap.

Det är en märkvärdig civilisationskritik Maj-Britt Wiggh skrivit. Och särskilt drabbande blir den i och med slutgesten: där kärlek slår över i egoism och kistlocket slår igen frihetsglipan. Drömmarna stannar på insidan, de höga, vajande träden utanför.

Amelie Björck

nyheter@gp.se

[Dela](#) [Dela](#) [Kopiera länk](#)